

FORDYPNINGSOPPGAVE

DOKUMENTAJON I BARNEHAGEN-

ER'E SÅ NØYE'A?

Utarbeidet av:

Linda Storeide

Studium:

Rådgivning 2

Innlevert:

Vår 2015



Innholdsfortegnelse

Innledning.....	s. 3
Kapittel 1. Pedagogisk dokumentasjon.....	s. 5
1.1. En historie fra praksis.....	s. 5
1.2. Hva er pedagogisk dokumentasjon?.....	s. 6
1.3. Barns medvirkning.....	s. 8
1.4. Teori og praksis- to sider av samme sak?.....	s. 11
Kapitel 2. Teori.....	s. 14
2.1. Teorier om rådgivning.....	s. 14
2.2. Etikk.....	s. 16
Kapitel 3. Metode.....	s. 19
Kapitel 4. Drøfting.....	s. 22
Trenger man pedagogisk dokumentasjon i barnehagen?.....	s. 22
Avslutning.....	s. 26
Litteraturliste.....	s. 29
Vedlegg.....	s. 31

Innledning.

Temaet for oppgaven min er dokumentasjon av pedagogisk praksis i barnehagen som grunnlag for kompetanseutvikling. Jeg har valgt å skrive en oppgave fra mitt eget praksisfelt som er barnehagen. Jeg har jobbet som barne- og ungdomsarbeider i flere år, og har mange ulike erfaringer fra livet i barnehagen, og har sett hvor ulikt man kan styre barnehagens form og innhold og likevel være innenfor Rammeplan og Lov om barnehager. Jeg har også erfaring med barnehagen som mor til to barn, og har opplevd situasjoner som med fordel kunne vært gjenstand både for dokumentasjon og kritisk refleksjon over praksis. Jeg har hørt og sett voksne som både har oversett, kommet med kommentarer om barnets familie, latterliggjort eller skjøvet barn fra seg. Og kanskje har jeg også gjort noe av dette uten at jeg har vært klar over det selv. I mange tilfeller kan nok dette være årsaken til at voksne oppfører seg slik mot barn, man er rett og slett ikke bevisst på hva man faktisk sier eller gjør. Man har kanskje lagt seg til en uprofesjonell væremåte som ikke er ok når man jobber med barn, (eller mennesker uansett aldersgruppe), man handler på autopilot og legger ikke selv merke til at man faktisk opptrer som man gjør. Jeg har en formening om at dersom man i barnehagene blir flinkere til å dokumentere sin praksis vil man få belyst både egen og andres rolle og arbeidsmåte. Man får ting fram i lyset, og en mulighet til å se og endre sin egen praksis, noe som kan komme både store og små til gode. Jeg er veldig opptatt av at alle skal forstå viktigheten av at barn skal ha det trygt og godt mens de er i barnehagen. De skal bli sett, hørt og respektert, og så mange timer som de tilbringer der i løpet av en uke mener jeg de har krav på god omsorg, flinke og engasjerte ansatte som tar vare på barna på en slik måte at de utvikler seg til å bli trygge selvstendige mennesker med tro på seg selv og sitt egenverd. Nå er det ikke slik at jeg mener at alle barnehageansatte burde jobbet et annet sted, jeg vet at det er utrolig mange flinke folk i barnehagene, men det finnes alltid rom for forbedring, og mange barnehager mangler utdannet personale, og har stadig nye vikarer inne. Derfor mener jeg det er ekstra viktig å sette fokus på dokumentasjon og refleksjon rundt egen praksis. Jeg ønsker å finne ut om pedagogisk dokumentasjon er vanlig i barnehagen, og om de ansatte ser på dette som et verktøy som kan brukes i utvikling av faglig kompetanse.

Problemstillingen jeg har valgt er:

Trenger man pedagogisk dokumentasjon i barnehagen?

En av årsakene til at jeg har valgt å skrive om dette er en episode jeg opplevde i barnehagen. Det er en kort liten historie som likevel er stor og den har både berørt meg og gjort stort

inntrykk. Det er vel et par år siden jeg opplevde dette, men historien har gang på gang kommet tilbake i tankene mine og har på en måte satt spor etter seg. Den har fått meg til å reflektere over min egen praksis, men også over praksisen til ansatte jeg har møtt opp gjennom årene i barnehagen, og jeg lurer på om dette er noe som har endret seg, om man er mer opptatt av praksis nå enn for et par-tre år tilbake. På meg virker det av og til som om man er så opptatt av teoriene at praksisen fort kan komme i bakgrunnen. Kanskje burde man ikke være så opptatt av kun den boklige lærdommen, men fokusere mer på den praktiske kunnskapen, og løfte den mer fram i lyset. Hvis man reflekterer og diskuterer sin praksis, og ser viktigheten av den, tror jeg man kan få til en bredere og bedre pedagogisk plattform slik at barnehagen blir et sted uten slike episoder som jeg opplevde. Dette blir også mitt innovasjonsperspektiv, mitt ønske om å forbedre og løfte fram praksisen, dokumentere den og bruke den til å skape en bedre barnehage for alle. I boka «Bli berørt» skriver forfatteren om å sette fotspor i barnets hjerte, og det syns jeg er et fantastisk godt bilde på det jeg er opptatt av og syns er så viktig (L. Melvold 2014).

Oppgaven starter med et kapittel som omhandler pedagogisk dokumentasjon. Jeg starter med å fortelle min historie fra praksis, og fortsetter med pedagogisk dokumentasjon, hva som ligger i dette begrepet og hvordan det kan anvendes på ulike måter og områder. Deretter følger en del om hvorvidt teori og praksis kan og bør sees som to sider av samme sak, og jeg avsluttes med en del om barns medvirkning i barnehagen. Kapittel to er et teorikapittel. Her vil jeg ta for meg ulike teorier innenfor rådgivningsfeltet, og jeg avslutter kapitlet med en del om etikk i arbeid med mennesker. Mitt utgangspunkt er at når man jobber med mennesker er man alle på en måte rådgivere, og man har behov for kunnskaper om både rådgivningsteori, kommunikasjon og etikk. Så følger et metodekapittel, der jeg redegjør for metoden jeg brukte, intervju, litt om hva slags informasjon jeg fikk og litt om de ulike intervjuene. I drøftingskapittelet kommer jeg tilbake til i både etikken, rådgivningen og den pedagogiske dokumentasjonen. Her vil jeg drøfte og belyse det jeg har funnet i de foregående kapitlene, og se på om bruk av pedagogisk dokumentasjon kan føre til en ny og bedre praksis i barnehagen. Jeg tar også for meg litt om ulike etiske utfordringer og det ansvaret alle som jobber med mennesker har. Oppgaven blir avsluttet med en oppsummering av de foregående kapitlene og drøftingen, der jeg vil redegjøre for om jeg har fått svar på problemstillingen. Definisjoner og begrepsforklaringer tar jeg fortløpende som de kommer i oppgaven. Intervjuguiden ligger som vedlegg sist i oppgaven.

1. Pedagogisk dokumentasjon.

1.1. En historie fra praksis.

Dette er en opplevelse jeg hadde da jeg i forbindelse med et studie hadde observasjonspraksis i en barnehage. Mine observasjoner skulle jeg bruke i fordypningsoppgaven jeg skulle skrive på slutten av vårsemesteret, og temaet for oppgaven var språkopplæring i barnehagen.

Praksisen min hadde jeg i en liten barnehage der mange av barna hadde et annet morsmål enn norsk eller var tospråklige. Jeg hadde valgt denne praksisplassen nettopp på grunn av sammensetningen av flere forskjellige språk, og tenkte at her måtte de da være genuint opptatt av språk og språkopplæring slik at jeg kunne få både tips og inspirasjon til oppgaven min.

En av de første dagene var hele barnehagen sammen i et stort aktivitetsrom som ble benyttet til fysisk aktivitet og lek. Ungene sprang rundt, lekte med baller, erteposer, klatret i tau eller ribbevegger eller hoppet på en liten trampoline. Alle var i aktivitet, og lydnivået var temmelig høyt. Det ble spilt musikk og danset, og det så ut som om alle hadde en fin stund. Jeg sto litt for meg selv og betraktet det hele mens jeg noterte litt i boka mi nå og da. Av og til kom en av ungene bort til meg og ville ha meg med på leken eller ha hjelp til noe. De gangene jeg ble invitert med, lekte jeg sammen med ungene, mens jeg forsøkte å huske spesielle situasjoner eller det som ble sagt og noterte det ned etterpå. Mens jeg sto der på sidelinja og noterte la jeg merke til en liten gutt på ca. tre år som kom løpende med en rød liten ball i hånda. Han løp bort til en av de ansatte like ved der jeg sto, og sa noe til henne. Han hadde ikke så tydelig språk, og hun skjønnte ikke hva han forsøkte å fortelle.

«Hæ», sa hun, «ka du sei?».

Gutten så på henne, smilte og gjentok ivrig de samme ordene mens han viftet med ballen han hadde i hånda. Damen så på han før hun sa:

«Æ skjønna ikke ka du sei. Du må snakk ordentlig».

Gutten snudde og gikk sin vei, fortsatt med ballen i handa, men ikke lenger viftende i luften. Og der sto jeg og skulle observere språk og språkopplæring i barnehagen.

Dette er en enkel liten historie, men den rommer så masse, jeg lar meg berøre av den gang på gang, og jeg formelig kjenner skuffelsen til den lille gutten over å ikke bli forstått, og jeg

kjenner jeg blir overgitt, oppgitt og skuffet over at voksne mennesker som jobber med barn kan avvise dem på en slik måte. Greit nok forsto heller ikke jeg hva gutten sa, men det var så mange andre måter hun kunne handlet og reagert på. Dette vil jeg komme tilbake til utover i oppgaven, jeg vil dra den med meg og vise hvordan et slikt møte kunne ha blitt så mye bedre for gutten.

1.2. Hva er pedagogisk dokumentasjon?

Pedagogisk dokumentasjon kan nok for mange være et fremmed begrep. Selv har jeg ikke hørt om dette i jobbsammenheng, men først nå i forbindelse med rådgivningsstudiet.

Dokumentasjon blir ofte sett på som et bevis på noe, som en understøtting av mening.

Dokumentasjon og viten om personalets arbeide er viktig for barnehagens utvikling, og trenger dermed å bli mere synliggjort. Barnehagen er som kjent en pedagogisk virksomhet som er styrt av Lov om barnehager og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.

Barnehageloven sier bl.a. noe om barnehagens formål, og Rammeplanen gir retningslinjer for innhold, verdigrunnlag og oppgaver. Den legger vekt på viktigheten av voksnes kunnskaper, holdninger og ferdigheter til å forstå og møte barn i dagens samfunn. Vårt samfunn er preget av kontinuerlig utvikling og raske endringer. Dette gjelder også for barnehagen, og det er derfor viktig at både ledelse og øvrige ansatte ser betydningen av å være i utvikling. Det som var en sannhet i går trenger nødvendigvis ikke være det i morgen. Rammeplanen slår fast at barnehagen er en virksomhet som skal planlegges, dokumenteres og vurderes. Det er imidlertid opp til den enkelte barnehage hvordan de velger å gjennomføre dette (Kunnskapsdepartementet 2011). Det blir derfor opp til hver barnehage å finne ut av hva de vil dokumentere, hvordan de vil bruke dokumentasjonen og hvorfor de gjør det.

Pedagogisk dokumentasjon går ut på å bevege seg bort fra den tradisjonelle dokumentasjonsformen i barnehagen, (som f.eks. observasjoner av hvert enkelt barn, eller henge opp bilder på veggen), til å ta utgangspunkt i barnehagens hverdag og den pedagogiske praksisen som finnes i den enkelte barnehage. Man ønsker en dreining fra det å studere barna, kartlegge hva de kan og aller helst hva de ikke kan, mot å se på personalets praksis og deres tenkning. De som fremmer pedagogisk dokumentasjon som arbeidsform og en metode for utvikling av praksis mener at man bør ha mindre fokus på alle teorier om barn, hva de skal kunne når de er så og så gamle og all kartlegging av dette som mange ganger kanskje mer hemmer enn fremmer barnets utvikling. En definisjon på pedagogisk dokumentasjon er at man løfter fram sin praksis slik at den blir synlig og at den dermed kan gjøres til gjenstand for

kritisk granskning og forståelse. Formålet med dette er at personalet skal utvikle kompetansen og kvaliteten på jobben de gjør i barnehagen. Det skal være et samarbeidsklima der de sentrale begrepene er dialog, demokrati og refleksjon. Her har de ansatte en unik mulighet til å være med å skape en ny praksis som setter menneskeverd, likestilling og samarbeid i fokus (T. Kolle, A.S. Larsen og B. Ulla 2010). Pedagogisk dokumentasjon skal handle om de daglige situasjonene, det være seg en tur som det blir tatt bilder av, Lucia-feiring, måltider eller utelek. Det som har vært mest vanlig, og som jeg har vært vant med, er at disse bildene blir hengt opp på veggen slik at alle kan se hva man gjør i denne barnehagen. Dette er selvsagt dokumentasjon, men for at den skal bli til pedagogisk dokumentasjon må bildene, praksisfortellingene, tegningene eller historiene bli løftet fram og gjort til gjenstand for kritisk refleksjon og diskusjon. Personalet må jobbe med materialet de har tilgang til, se på det med et nytt blikk, spørre «hva er det som skjer her på dette bildet? Hvorfor står barnehagelæreren der med alle barna samlet rundt seg, bortsett fra Tor som står for seg selv?». Når man aktivt tar tak i en slik situasjon, ser på den med kritisk refleksjon har dokumentasjonen blitt til pedagogisk dokumentasjon (ibid). Jeg har aldri jobbet på denne måten i barnehagen, men jeg har opplevd mange situasjoner der det kunne vært både lærerikt og nyttig å få i gang slike diskusjoner. Min lille praksisfortelling kunne vært jobbet med på en slik måte. Kanskje kunne det ha ført til at både hun som ikke forsto hva gutten sa, og de øvrige ansatte hadde lært noe nytt om hvordan de forholder seg til barna. Jeg vet at de strevde litt i denne barnehagen siden de hadde mange som ikke behersket norsk, kanskje var tålmodigheten tynnslitt og at de derfor hadde lagt seg til en praksis der de avviste barna uten å se det selv. Dette viser at å jobbe med pedagogisk dokumentasjon kan være et verdifullt tilskudd til å skape en bedre barnehage. Et sentralt stikkord her er kommunikasjon, man må ikke bare tenke nytt, man må også kommunisere ut disse nye tankene, og slik skape endring og utvikling i barnehagen. En slik endring i både arbeids- og tenkemåte kan sees på som en innovativ prosess, et innovasjonsprosjekt. Aasen og Amundsen skriver i boka «Innovasjon som kollektiv prestasjon» at organisasjoner som evner å skape innovasjon er bedrifter der de ansatte er med på å skape ny kunnskap og utvikling. Tanken om at «slik gjør vi det her på huset» må forkastes, og man må tenke nye tanker som går ut på at man kan gjøre ting på nye og bedre måter enn det som blir ansett for den «riktige» måten å gjøre det på (T. M. Aasen og O. Amundsen 2011).

Det som skjer når man jobber med dokumentasjon på en slik måte, er at man får ny kunnskap og kompetanse. Dette med utvikling av ny kunnskap og forståelse er et viktig poeng, og den

svenske filosofen Bengt Molander sier at kunnskap ikke er noe en har, den utvikles kontinuerlig. Dette kaller han for levende kunnskap, som ikke har hverken begynnelse eller slutt, det er en prosess som pågår hele tiden (A. Furu og M. Granholt 2007). Barnehagen er et område det man absolutt bør dyrke den levende kunnskapen, for livet i barnehagen forandres hele tiden, og påvirkes både av samfunnets endringer, endringer i barnegruppa og sammensetningen av personalet. Kompetanse og kunnskap har ikke evig verdi, men bør sees på som ferskvare, som går ut på dato hvis man ikke erstatter den med en frisk vare. Slik er det også med kunnskapen vår, det nytter ikke å si at «slik gjør vi det her hos oss, det har vi alltid gjort». Barnehagene må oppfriske sin praksis og kompetanse, og pedagogisk dokumentasjon er en god mulighet til nettopp det. Når vi bruker erfaringene og opplevelsene våre på en slik måte at vi kan lære noe av dem, utvikles det ny kompetanse som kan føre til nye praksiser (ibid). De ansatte i barnehagen er en sammensatt gruppe med ulike kvalifikasjoner og ulik bakgrunn. For å jobbe fram en best mulig pedagogisk praksis er det viktig at man finner en felles verdiforståelse og utvikler et sett med kjøreregler som alle kan kjenne seg igjen i og stå inne for. I utviklingen av en slik felles forståelse kan pedagogisk dokumentasjon være en god metode til å få diskutere og reflektere over sitt syn på barn, barns utvikling og hvordan en god barnehage skal være. Det er avgjørende at personalet står sammen om felles verdier og visjoner når man jobber med endring og utvikling av praksis. I en barnehage der det er rom for vekst og utvikling blir det tolerert og respektert at man ser på virksomheten med et kritisk blikk og gjør den gjeldende praksisen til gjenstand for diskusjon og refleksjon. En barnehage der dette ikke er akseptert vil kunne gjøre det vanskelig å avdekke både holdninger og praksis som virker hemmende på ny læring og kunnskap. Ved utvikling av kompetanse og læring må personalet stå samlet under en felles paraply av verdier og holdninger. Hele personalgruppen må dra i samme retning mot felles mål, ellers kan det lett bli konflikter og et dårlig arbeidsmiljø ut av prosessen (A. Aasgaard 2013).

1.3. Barns medvirkning.

Et sentralt element både i pedagogisk dokumentasjon, Rammeplanen og i Lov om barnehager er at barns stemmer skal høres. I barnehageloven § 1, formålsparagrafen 2. ledd er det fastslått at barna har rett til medvirkning som er tilpasset deres alder. Det er i tillegg en egen paragraf om rett til medvirkning, § 3, der det slås fast at barna har rett til å være med på barnehagens planlegging og vurdering, og at deres synspunkter skal vektlegges i forhold til alder og utvikling (Kunnskapsdepartementet 2011). Jeg har aldri hatt barn med hverken på planlegging

eller vurdering, dette er noe som har blitt gjort på ettermiddagstid eller når barnehagen har hatt planleggingsdager. Det bunner kanskje i en tanke om at de voksne i barnehagen vet hva som er best for barna, og siden man jobber i en pedagogisk virksomhet kan ikke planlegging og vurdering overlates til barna selv. Jeg synes det er utrolig bra hvis man kunne få høre barnas stemmer på den måten i barnehagen, for da vil man få kjennskap til hva barn interesserer seg for og hva de har lyst å holde på med, og man vil få denne kunnskapen fra «kilden», barnet selv. Jeg har selv hatt barn som ikke ville være i barnehagen fordi de syntes det var kjedelig der. Min sønn elsket å «jobbe» i barnehagen, han ville gjøre «ordentlige» ting som for eksempel måke snø, strø sand når det var glatt, være med vaktmesteren å gjøre forefallende arbeid. De ansatte var veldig opptatt av å være på tur, men det hadde min gutt liten interesse av, så når han måtte gå tur nesten hver eneste dag syntes han naturlig nok at det ble kjedelig. Hadde han, (og de andre barna), kunne fått kommet med forslag til hva de hadde lyst til, og at man hadde forsøkt å tilrettelegge alternativer til turgåinga hadde han nok fått en helt annen opplevelse av barnehagen. Dette at barna skal høres handler om at de blir møtt med anerkjennelse og respekt, at man ser på også de yngste menneskene som subjekter og likeverdige. Når man lar barn komme til orde på denne måten viser man at man tar deres tanker, følelser og meninger på alvor.

Dette handler også om makt, om at det er de voksne som til en hver tid har definisjonsmakten i barnehagen, og om de er villige til å gi slipp på noe av den. For øvrig er det vel slik at også barna kan være eksperter på «den gode barnehage», så hvorfor ikke ta dem aktivt med i arbeidet med planlegging, evaluering og vurdering, og la deres stemmer bli hørt? Hvis barn opplever at de ikke blir hørt, sett, tatt på alvor eller får si sin mening, kan det føre til at de gir opp, og at det blir ødeleggende for nysgjerrigheten, lysten til å lære og kreativiteten. (A. Furu og M. Granholt 2007). Det sier seg nesten selv at hvis man hele tiden får tredd nedover hodet hva man skal gjøre, leke med, mene og ikke mene så blir man tilslutt enten temmelig opprørsk eller passiv. Kan man tenke seg en slik tilnærming til alle adferdsproblemene i barnehage og skole? Kanskje må man snu tanken og tenke at det er ikke barna som skal presses inn i den samme formen, bør man heller lage formen som passer til barnet? Man har en tendens til å se på barn som like, likheten er det normale, og ulikhet er avvik. I dag skal alle gå på do samtidig, alle skal være med i samlingsstunden og alle skal ut på samme tid. Hvis man klarte å få til en praksis der de som hadde lyst var med i samlingsstunden, og de som hadde lyst til å jobbe sammen med vaktmesteren kunne få lov til det, fikk man kanskje et annet syn på «urolige, ukonsentrerte barn» (E. Nordin-Hultman 2004). Nå skal jeg ikke generalisere og si

at i alle barnehager går alle barn i takt, men i de barnehagene jeg har vært i kontakt med, som ansatt eller mor, har likhetstanken vært fremtredende, det er en tendens til at alle gjør det samme samtidig. Barn må få lov til å gi uttrykk for det de føler, og de ansatte skal ta deres ytringer på alvor og styrke deres selvfølelse. I Rammeplanen står det at barns uttrykksmåter skal bli hørt og tatt på alvor. Barna skal oppmuntres til å uttrykke seg, disse skal anerkjennes og barna skal få kjenne på at deres meninger tillegges vekt og betydning. Som før nevnt, har all planleggingen jeg har vært med på foregått når barna ikke var til stede i barnehagen. En av de største utfordringene hvis man skal ta barn med på råd, er at man finner tid, rom og ro nok til at dette kan muliggjøres. En barnehagedag er travel, det er som regel ikke flere ansatte enn det absolutt må være, og det er mye som skjer. Har man 18 barn på avdelingen kan det fort bli kaotisk og udemokratisk hvis alle skal være med og planlegge samtidig. Hvis man for eksempel kan dele opp barnegruppen i mindre enheter kan alle få kjenne at de får komme til ordet, og alle får kjenne at de får sagt sin mening og får anerkjennelse for den. Dette vil også være med på å styrke barnas selvfølelse. Hvis et barn opplever at selvfølelsen krenkes kan det være en fare for at hensynsløsheten utvikles bedre enn empatien. Barnas medvirkning krever mer av personalet, men det er viktig at barna får oppleve at de kan være med å påvirke sin egen hverdag, og ikke bestandig være «prisgitt» det de voksne mener de skal gjøre. (Kunnskapsdepartementet 2011).

Om man klarer å få til en dreining mot at barn får være mer deltakende i arbeidet med planlegging og evaluering, ser man barna, og også barnehagen som organisasjon med et nytt, friskt blikk. Når man ser på verden med nye øyne, bærer det bud om utvikling, nytenkning og forandring. En barnehage som er i stand til å tenke nytt og innovativt om barn, barndom og barns medvirkning er et positivt tilskudd i det senmoderne samfunnet vi lever i. Dagens barn vokser opp i et samfunn som er ganske så annerledes enn det samfunnet jeg vokste opp i på 1970- og 80 tallet, de lever så å si i en annen kultur, og dette må vi som voksne i barnehagen ta inn over oss. Mange ganger har man en tendens til å tenke på egen barndom og oppvekst som en ren idyll med bare solskinnsdager. Dette vil man jo gjerne at dagens barn også skal få oppleve, og man tenker at for å få det til må vi ha det slik som jeg hadde det da jeg var liten. Dette er også et emne man bør diskutere i personalgruppa, for det handler om hvilket pedagogisk grunnsyn man skal ha i barnehagen. Man må tenke over, og bli bevisst hvilke kulturelle landskap dagens barn vokser opp i, og hvordan man som pedagog best kan hjelpe barna til å orientere seg og bli en del av dette landskapet og det samfunnet de lever i. Også barnehagen er en viktig del av barnas kultur, den er for barna en kulturell arena de skal

mestre, der de skaper sin egen kultur og sitt kulturelle uttrykk (A. Furu og M. Granholt 2007). For å hjelpe barna med å skape denne barnekulturen og å mestre sin tilværelse er det viktig at man støtter barna slik at de får et godt selvbilde, at de ser på seg selv som dugelige mennesker som har en verdi i seg selv. Ën av flere måter å gjøre dette på er at barnet blir hørt, at de får en forståelse av at deres stemme er viktig, at de betyr noe og at de også kan ytre seg, selv om de «bare» er små barn. I tillegg får barna være med på å skape ny kunnskap når de får være med og deres stemme blir hørt. Det å få være delaktig har en demokratisk verdi som ligger tett opp til det å være medvirkende. Derfor tror jeg det er så viktig at barn får være med, det kan få store positive ringvirkninger senere i livet, ikke kun for barnet selv, men også for samfunnet og demokratiet. Når jeg tenker min praksisfortelling inn i dette temaet, ser jeg klart for meg at den voksne ikke lot den lille gutten sin stemme bli hørt. Selv om hun ikke forsto ordene, kunne hun likevel kommunisert med han på en mye bedre måte enn hun gjorde. Man må lytte til barns stemme, og det vil ikke bare si å høre på ordene, men også det å være til stede, vise omsorg og faktisk se barnet (T. Kollé et al. 2010). Gutten i min fortelling fikk nok ingen følelse av hverken medbestemmelse, demokrati, mestring eller likeverd, og det er i disse små, for oss kanskje ubetydelige møtene man må være oppmerksom på at man møter, ser og hører barnet og den stemmen det har.

1.4. Teori og praksis – to sider av samme sak?

Vi lever i et samfunn som av mange blir kalt kunnskapssamfunnet. Det stilles stadig strengere krav til måling og testing både i skole og barnehage. Skolebarna blir sammenlignet med barn i andre land, veid og funnet for lett, nye reformer innføres med enda flere tester og målinger. Læringen skal begynne tidligere, og barna skal «klargjøres» til skolestart. Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen sier at *«barnehagene skal fortsatt være et sted der du kan finne det myke fanget å krype opp i, men de skal også være en arena for læring. De er en del av kunnskapssamfunnet»*. I kunnskapsministerens «men» ligger det en motsetning mellom læring og det myke fanget (www.psykologitidsskriftet.no). Jeg lurer på om dette er veien å gå for å skape den gode barnehagen? Hvorfor skal det være et skille mellom læring og omsorg, er det fordi det er «harde» verdier satt opp mot de «myke»? Og at det i dagens samfunn er det de harde verdiene som teller mest? Hva gjør egentlig barn i barnehagen, om ikke de lærer? De lærer gjennom den viktige leken. Gjennom lek får de kunnskap om seg selv, om andre, om

samhandling, de lærer empati, omsorg og forståelse, samarbeid og vennskap. De lærer språk, matematikk og utvikler identiteten sin. Listen over lekens læringsutbytte er lang. Lek er læring for livet, og den erfaringen de får i leken er uvurderlig kunnskap. Det virker som om kunnskapsministeren ser på teori og praksis som to forskjellige ting, men slik trenger det nødvendigvis ikke å være.

Line Melvold skriver i boken «Bli berørt» om det hun kaller for barnas A-kompetanse og B-kompetanse. Med A-kompetanse mener hun at de ansatte i barnehagen, og også skolen, må hjelpe barn med å utvikle nysgjerrighet, livsglede, selvfølelse og tillit. Dette betegnes som et menneskes livskompetanse. A'en står her for «Askeladden», fordi vi finner igjen disse verdiene i folkeeventyrene. Her handler det ikke om boklig kunnskap og å være faglig flink, men om verdiene som A-kompetansen innbefatter. Askeladden har ikke mye boklig lærdom, men har tillit til omgivelsene, nysgjerrighet, åpenhet og en selvfølelse som hverken troll eller andre kan knekke. Askeladden har livskompetanse, derfor lykkes han og blir vinneren i livet sitt. B'en i B-kompetansen betyr «bøker», og er et symbol på alle bøkene og all boklig lærdom barna får gjennom oppveksten (L. Melvold 2014). Barn under skolealder har en enorm tillit, nysgjerrighet, lekenhet og åpenhet som de bør få trekke veksler på. Hvor mye lærer de ikke gjennom disse verdiene, og hvor mye går de ikke glipp av hvis man skal trekke skolen ned i barnehagen? Måten små barn tilegner seg kunnskap på, gjennom lek, gjennom å utforske, spørre, tørre, forsøke, feile og prøve, bør anerkjennes som den fantastiske ressursen den er. Den kan ikke sidestilles og måles opp mot boklig lærdom, men det er en tid for alt. Som menneske bør man få med seg alle fasene av livet, også det å lære på en måte som ikke er anerkjent som «virkelig» lærdom hos de som bestemmer.

I arbeidet med pedagogisk dokumentasjon er også viktig å reflektere over hvordan vi ser på kunnskap og læring. Hva er det viktig at et barn i barnehagen skal kunne, og er det veien å gå med kartlegging av språk, tallforståelse og en masse testing? Her er det viktig at man har et kritisk blikk på det gjeldende synet på kunnskap, kanskje bør man snu litt om på det, se på det med nye øyne og tenke nye tanker. Barn er vitebegjærlige og nysgjerrige, og lærer aller best hvis de kan få holde på med noe som de synes er interessant, og ikke fordi de ansatte har bestemt at i dag skal alle ut og plukke høstblader. Den brasilianske pedagogen Paulo Freire skrev om et begrep som han kalte for «bankvirksomhet». Med det mener han at barna blir sett på som subjekter som skal ta i mot kunnskapen som lærerne, (objektene), gir dem. Freire ser på denne måten å formidle kunnskap på som om barna er tomme bokser som lærerne fyller med sin kunnskap. Han mener at barna blir som bankbokser der de voksne «setter inn» boklig

lærdom og teoretisk kunnskap, som barna mottar og oppbevarer. Videre skriver Freire at dersom man ser på kunnskap og lærdom på denne måten, ser man også barna som uvitende og på de voksne som de som kan, vet og forstår. (P. Freire 1999). Dette står i skarp kontrast til måten man tenker på når man jobber med pedagogisk dokumentasjon. Da ser man på barna som bærere av kunnskap og forståelse, og man vil oppdage ny kunnskap sammen med barna, ikke fylle dem med ferdig-tenkte tanker og oppfatninger. Man vil la de utvikle sin nysgjerrighet og forskertrang, slik at kunnskap så langt det er mulig kan utvikles og oppdages gjennom det vi gjør og erfarer. Selvfølgelig er teori også viktig, og man hverken kan eller skal utelukke den, men man kan la barna få mest mulig praktisk lærdom i tillegg til det teoretiske. Hvis man skal ha mer skole i barnehagen er jeg redd for at det vil gå slik som i skolen, der de praktiske fagene nesten har forsvunnet, til fordel for de teoretiske. Man kan le av historier der barna sitter og leser eventyret om pannekaka og tegner pannekaker i mat-og helse timene, men det er jo bare trist at det har blitt slik. Hvordan skal barn lære å gjøre ting hvis de bare skal få erfaringen som et teoretisk «bankinnskudd»? «Learning by doing» var det en klok mann som sa en gang- egentlig var det vel ikke akkurat det han sa, men det er likevel en god huskeregel for de som skal «fylle» barna med kunnskap. Sitatet kommer fra den amerikanske filosofen og psykologen John Dewey, som egentlig sa «learn to know by doing and to do by knowing» (www.wikipedia.no). Dette mener jeg er en god regel og ta med seg, slik at man kan forsøke å lage en motvekt mot all teorien dagens barn blir utsatt for. Freire mente at jo mer «bank-undervisning» barna ble utsatt for, desto mer passive ble de, og deres trang til å utforske, oppdage og leke vil bli mindre og mindre. Han skriver også om at man skal se menneskene som individer, ikke som en del av en stor ensartet masse. Man skal ikke tvinge enkelt-individer inn i en ferdig utviklet struktur, men la dem få rom til å være seg selv, eller som Freire uttrykker det «*slik at de kan være til for seg selv*» (P. Freire 1999, s. 57).

2. Teori

2.1. Teorier om rådgivning.

Når man jobber i barnehage, og i særdeleshet når man jobber som pedagogisk leder eller styrer, har man i mange tilfeller en rådgiverfunksjon. Styrere og pedagogiske ledere har ansvar for å veilede de andre ansatte når det gjelder faglig påfyll, men også som barne- og ungdomsarbeider driver man med veiledning i barnehagen. Man veileder hverandre i ulike situasjoner, og man veileder både foreldre og barn. Barnehagen er vel ikke den jobben man først tenker på når man snakker om rådgivning og veiledning, men jeg tenker at faktisk så er alle som jobber med mennesker en type rådgiver. Jeg har møtt mennesker som aldri har vært i nærheten av en rådgiverjobb som har gitt meg mye bedre råd og veiledning enn jeg har fått hos enkelte som har rådgiver som yrkestittel. Man kan egentlig si det slik at vi er alle rådgivere- ikke hele tiden, men i en eller annen sammenheng har alle opplevd å bli spurt «hva mener du er best?», eller «hva vil du råde meg til å gjøre?». I slike situasjoner opptrer vi som rådgivere, og som ansatt i barnehagen kan man møte den type spørsmål ganske ofte, både fra foreldre, men også fra kollegaer. Det kan være foreldre som er bekymret over at de ikke takler sitt eget barn slik de mener en foreldre burde, eller en kollega som lurte på hvordan hun skal gripe an en vanskelig samtale med Anne sine foreldre. Da er man inne i rådgiverrollen, og det er viktig at man tenker over ikke bare hva man sier, men også hvordan man sier det både verbalt og kroppslig.

Alle har vi vel hørt at det er ikke det du sier med ord som blir trodd, men hva du sier med kroppsspråket. Som veileder eller rådgiver er det viktig at man er bevisst på hvordan man best kan kommunisere på en ekte og troverdig måte. Man må lytte til den andre, ta inn over seg hva som blir sagt, og her er det viktig å tenke på det non-verbale språket, (det man sier uten ord). Det er mye å være bevisst på når man er i en veiledningssituasjon, men noe av det aller viktigste er hvordan man ser på andre mennesker. Veiledningsfaget utgår fra et humanistisk menneskesyn, det vil si at man mener at alle mennesker har en verdi, de har noe godt i seg og skal bli møtt med respekt. Man ser på mennesket som et vesen som står fritt til å ta egne valg, som har ansvar for seg selv og sine handlinger. I følge humanistisk tradisjon ser man på mennesket som et individ som har i seg kimen til utvikling og vekst. Man kan altså med hjelp av veilederne utvikle ny kunnskap og innsikt i eget liv, men også utvikle en bedre forståelse for andre menneskers situasjon (T. F. Gravås og I. E. Gaarder 2011). Det finnes mange forskjellige teorier om rådgivning og veiledning, og jeg kan ikke ta for meg alle. Én av

teoriene jeg har valgt å skrive om, som befinner seg innenfor den før nevnte humanistiske tradisjonen, er Carl Rogers klientsentrerte terapi. Carl Rogers (1902-1987) var en amerikansk psykolog som utviklet sin egen teori da han ikke lenger følte seg hjemme i den psykoanalytiske rådgivningstradisjonen. Han utviklet det som blir kalt den rogerianske retningen innenfor rådgivningsteori. Denne retningen blir kalt for klientsentrert eller personsentrert teori. Dette bunner i at han mente man måtte sette den andre personen i fokus og selv være i bakgrunnen. Alle mennesker har evner og muligheter til å ta hånd om sine problemer og konflikter, og Rogers ser på mennesket som et godt vesen fra naturens side. Man ser på mennesket som er rasjonelt, sosialt, realistisk og framtidsrettet vesen, som har evne til å lære av sine erfaringer, og som også kan gi uttrykk for sine feiltilpasninger i stedet for å fortrenge dem. Rådgiver skal ikke styre den andre i en bestemt retning, det er veisøker selv som skal ha ansvar for sitt eget valg (E. Johannessen, E. Kokkersvold og L. Vedeler 2012).

Et sentralt stikkord innenfor denne rådgivningstradisjonen er kongruens. Det vil si at man har kommuniserer på en ekte og entydig måte. Det betyr at våre følelser er tilgjengelige og at man er i stand til å kommunisere dem. Vi snakker om en kongruent kommunikasjon når våre følelser, ord og handlinger er i samsvar med hverandre. Hvis vi derimot sier noe og viser noe helt annet med kroppsspråket har vi ikke en kongruent kommunikasjon. Rådgiver skal vise varme, innlevelse og ha evne til god kommunikasjon med den som søker råd og hjelp. Rogers mente at rådgiver må leve seg inn i veisøkers verden, og se den fra hans ståsted, og slik skape et åpent og vennlig klima som fører til at hjelpesøker føler seg trygg og blir ivaretatt på en god måte. En annen viktig faktor som blir fremhevet i denne teorien er empati. Rogers sa at der kongruens handler om et «jeg», så handler empatien om et «du», og hvordan vi ser, møter og tar vare på den andre. Begge disse begrepene er viktige for en god kommunikasjon og en god rådgivning (G.M. Skau 2012). Det tredje og siste nøkkelbegrepet jeg skal ta for meg er det som Carl Rogers kalte en ubetinget positiv grunnholdning til veisøker. Med dette mener han at rådgiver skal akseptere den andre slik han er uten å være forutinntatt eller fordømmende. Det er ikke meningen at rådgiver må være enig i den andres holdninger og meninger, men han må verdsettes som person, og skal ikke dømmes ut fra hans adferd. Rådgiver må forsøke å se verden med den andres blikk, og ikke overføre egne verdier og holdninger til den andre. Dette er kan nok i mange tilfeller være vanskelig, og det forutsetter at rådgiver er bevisst på egne verdier, holdninger og meninger (E. Johannessen et al. 2012).

Rogers skrev om at empati handler om et «du», og kongruens om et «jeg». Dette handler om møtet mellom den som hjelper og den som søker hjelp eller råd, og hvordan denne blir møtt. Dette første møtet, og hvordan rådgiver tar i mot den andre, kan være utslagsgivende for rådgivningens utvikling og kvalitet, og ikke minst hvordan den andre opplever dette møtet. Dette dreier seg om etikk. Veiledning er alltid en etisk handling, noe en gjør for den andre og ikke for seg selv. Dette må man ha i tankene uansett hvilken jobb man har som innebærer kontakt med andre mennesker, og hvilken aldersgruppe man jobber med. I barnehagen må man tenke kongruent kommunikasjon både i forhold til kollegaveiledning, foreldreveiledning og ikke minst når det gjelder barna. Selv om det ikke står i stillingsbeskrivelsen, vil jeg påstå at man både er veiledere og samtalepartnere i forhold til ungene i barnehagen. Min erfaring er at barn er mestere i å lese kroppsspråk, og hvis man sier en ting med ord, mens man viser med holdninger, gester og kroppen generelt at man mener noe annet, vil det føre til usikkerhet hos barna, de vet ikke riktig helt hvor de har deg. Man må være ekte og tydelig i sin kommunikasjon for å oppnå tillit og et godt forhold til mennesker, det gjelder også for barn.

2.2. Etikk.

En annen som har skrevet om et du og jeg-forhold er filosofen Martin Buber (1878-1965). Han sier at det finnes to måter å forholde seg til andre på, enten har man et jeg og du-forhold eller så har man et jeg og det-forhold til andre mennesker. Hvis man har et jeg og det-forhold til verden ser man på ting som sin eiendom, man snakker om min måte å gjøre tingene på, min rase osv. Man klassifiserer, definerer og ordner både mennesker og ting i målbare enheter, bedre enn, mindre enn. Man ser på verden og det som befinner seg i den som objekter, ressurser eller gjenstander. Når man innehar et slikt syn på verden og mennesker ser man ikke mennesket som et unikt individ med egne særtrekk og behov (S. B. Eide, H. H. Grelland, A. Kristiansen, H. I. Sævareid og D. G. Aasland 2008). Har man derimot et jeg og du-forhold til verden er man opptatt av hva som finnes mellom menneskene, man er opptatt av relasjonene. Man forholder seg til den andre på en slik måte at man både ser og anerkjenner at den andre er forskjellig fra en selv, og det er nettopp her i denne relasjonen at man blir en god rådgiver. Man ser den andre, kommer den andre i møte, og det oppstår en gjensidig bekreftelse av hverandres forskjellighet og frihet. Buber var opptatt av at kun i dette jeg og du-møtet vil mennesket være i stand til å bli berørt og å oppfatte den andre. Man klassifiserer ikke verden og mennesker, men man tar i mot, ser og kommer verden i møte på en helt annen måte enn

når man ser verden men jeg og det-brillene (S.B. Eide, H. H. Grelland, A. Kristiansen, H. I. Sævareid og D. G. Aasland 2011). Selv om Martin Buber døde for 50 år siden, er dette fremdeles høyt aktuelt i- selv i vårt moderne, høyt opplyste samfunn. Det er hevdet at samfunnet blir «kaldere» og mer upersonlig, at man har nok med seg selv og sine behov. I flere land, deriblant Norge, ser vi innenfor politikken at høyresiden vokser seg større, og da selvfølgelig på bekostning av de sosialistiske partiene som står for «mykere» sosialdemokratiske verdier. Jeg tror på å dele det man har, og ikke bare sørge for at en selv har nok av alt, og at man ser og bryr seg om hvordan andre har det. Man må se den andre som en likeverdig, se enkeltindivider, ikke kategorisere og sette folk i bås. Det handler om etikk, respekt for andre og om menneskeverd. Det også slik jeg tolker Buber når han snakker om jeg-og-du relasjonen, hvordan man forholder seg til og kommer den andre i møte.

Den danske teologen og filosofen Knud E. Løgstrup (1905-1981) var opptatt av det som blir kalt nærhetsetikken eller relasjonsetikken. Det han mente var at etikkens utgangspunkt er relasjonene vi har med andre mennesker, og at disse forholdene vi har til andre mennesker har innflytelse på oss. Han skriver om en gjensidig innvirkning og at disse relasjonene også betyr at vi står i gjensidig avhengighet til hverandre, og er ikke noe man kan velge eller velge bort, fordi vi er vevd inn i disse relasjonene som deltakere i samfunnet. Han mente at det å være menneske vil si at man er vevd inn og vevd sammen både i naturen og i relasjoner til andre mennesker (S. B. Eide et al. 2011). Et sitat fra Løgstrup som jeg fant på i boka *Gode fagfolk vokser* av Greta M. Skau (2012:28), illustrerer dette på en fin måte: «Den enkelte har aldri med et andet menneske at gøre uten at han holder noget av dets liv i sin hånd (...) Dette sitatet synes jeg er så fint og det dekker så godt Løgstrups relasjonsetikk slik jeg oppfatter den. Han hadde et begrep han kalte for den etiske fordring. Med dette mente han at man i relasjonen må komme den andre i møte, man må besvare den andre, han sa at det handler om å ta vare på den andres liv. Denne fordringen kan besvares på to måter, man kan løfte fram den andre, se og anerkjenne den, eller vi kan hemme den andre personens livsmulighet. Derfor mente Løgstrup at en hver form for samhandling og kontakt med andre blir som et vågestykke, man våger seg fram med en henvendelse, og håper at man blir sett og tatt i mot på en måte som fremmer oss som mennesker. Man kan imidlertid aldri være sikker på hvordan en henvendelse blir tatt i mot, men det vi i følge Løgstrup kan være sikker på er at i en slik henvendelse utleverer man noe av seg selv, og den som kontakten retter seg mot kan velge om man tar i mot med ødeleggelse eller med omsorg og om man tar vare på eller utnytter den andre. Dette valget vi har gjør at vi alltid står i et makt/avmaktsforhold til de menneskene man samhandler

med, og at den som kommer med en henvendelse alltid vil blottlegge litt av seg selv, og at dette kan besvares av mottakeren slik at ens muligheter enten hemmes eller fremmes. Dette, sier Løgstrup, er den etiske fordring, den har vi med oss i alle forhold og relasjoner, den bærer vi med oss, og det er viktig for den andre - og for oss selv som mennesker - hvordan vi svarer på den andres henvendelse (S. B. Eide et al. 2011). For å bruke Løgstrups egne ord, når man legger noe av seg sitt liv i den andres hånd, må den andre være seg sitt etiske ansvar bevisst, slik at han tar i mot og besvarer den andre på en måte som løfter den andres livsmuligheter.

Dette etiske aspektet er veldig viktig å ha i bakhodet når man skal ta barna med på råd, når de skal få være med å bestemme, planlegge, evaluere og bli hørt. Hvis barn skal være mer likeverdige må de voksne være villige til å gi fra seg noe av den makten de har i barnehagen. Barnet må bli et likeverdig subjekt, i stedet for at man forholder seg til barn som et objekt som blir gjort til gjenstand for testing og måling. Det økende fokuset vi i vårt samfunn har på prestasjoner i stedet for personer, er med på å gjøre barn til objekter som blir bedømt ut fra det de presterer på en test. Dette mener jeg er en feil vei å gå, både i forhold til barns rett til medvirkning og menneskesyn. Vi må se individet, barnet, mennesket. La deres stemme komme fram og bli hørt. Ikke bedømme ut i fra hvor mange ord Tor på fire år kan, eller om Pia på fem kan skrive navnet sitt. Og vi som voksne må tenke over, snakke om, være opptatt av hvordan vi møter barnas henvendelser, og hvordan vi kan forandre våre praksiser slik at barna får være med å bestemme og påvirke (A. Furu og M. Granholt 2007). Når man jobber med pedagogisk dokumentasjon jobber man også med å påvirke og forandre de etiske, demokratiske og medvirkende prosesser. Pedagogisk dokumentasjon vil si at man jobber ut fra en lyttende pedagogikk, og når man utfordrer de gamle innarbeidede tenkemåtene, skapes det nye etiske refleksjoner og spørsmål om personalets pedagogiske arbeid. Man reflekterer over den etiske fordring og hvordan man tar den andres henvendelse i mot, man får noe fra den andres liv i sine hender, og det skal man ta i mot med respekt, omsorg og varsomhet (T. Kolle et al. 2010).

3. Metode.

Som metode har jeg i denne oppgaven valgt å bruke intervju, som er en kvalitativ metode. Det vi si at man bruker få informanter og går mer i dybden av det den enkelte har av informasjon. Kvalitative metoder blir også kalt «myke data», i forhold til kvantitative, «harde data», som involverer mange respondenter, for eksempel utformet som et spørreskjema (O. Dalland 2014). For å forsøke å finne svar på hvordan virkeligheten er ute i barnehagene fant jeg det mest hensiktsmessig å velge ut to personer som jeg ville intervju. Jeg valgte en pedagogisk leder og en barne- og ungdomsarbeider, de jobber ikke i samme barnehage, men i samme kommune. Begge har lang erfaring fra barnehagen og jeg mente at de ville ha mye å bidra med i forhold til mitt tema som omhandler pedagogisk dokumentasjon som grunnlag for kompetanseheving. I forkant av intervjuene lagde jeg en intervjuguide, en oppskrift på hvordan jeg ville gjennomføre intervjuene. Jeg kjenner begge intervjupersonene fra før, så jeg tenkte det ville være best med ustrukturert intervju. Olav Dalland skriver i boka «Metode og oppgaveskriving» at det er større mulighet for å få åpnere svar dersom man klarer å få til en åpen intervjusituasjon. Man får en samtale som blir mer spontan og levende ved å legge opp intervjuet slik (ibid). Når jeg i tillegg kjente de jeg intervjuet følte jeg at det ville bli kunstig med et veldig strukturert og fastlagt intervju. Jeg ville gjennomføre dette mer som en samtale, og lagde derfor ikke en lang liste med spørsmål. Deres synspunkter og meninger om mitt tema var det jeg ville ha tak i, hva de tenkte om en slik arbeidsmåte. Jeg valgte å bruke temaer som utgangspunkt for samtalene, og heller komme med oppfølgende spørsmål der jeg hadde behov for det. Jeg valgte å ta notater under intervjuene, og umiddelbart etter intervjuene skrev jeg ut intervjuet basert på det jeg hadde notert underveis, slik at jeg ikke skulle glemme noe.

Da jeg skulle ha det første intervjuet hadde vi avtalt at vi skulle møtes i barnehagen, og vi hadde satt av ca. en time. Det andre intervjuet foretok vi hjemme hos meg, og også der var det beregnet en time. Vi startet med å prate litt om studiet mitt, jeg informerte dem om at jeg hadde taushetsplikt, om at alt som ble sagt ville bli anonymisert og at mine notater ikke ville bli brukt utover denne oppgaven. Jeg fortalte om temaet for oppgaven og at jeg ikke hadde noen personlig erfaring med pedagogisk dokumentasjon, men at jeg hadde «lest meg opp» på dette, men gjerne ville høre om intervjupersonene hadde praktisk erfaring om dette temaet. Begge syntes at det var et spennende tema, og jeg fortalte om bakgrunnen for denne oppgaven, viktigheten av å se på sin egen praksis med et kritisk blikk, og at jeg er opptatt av at alle barn skal bli sett. Jeg tok utgangspunkt i min historie fra praksis, og fortalte om den lille gutten med ballen som ikke klarte å gjøre seg forstått. Intervjupersonene gav uttrykk for

at de både var overgitt og rystet over historien og adferden til den ansatte i barnehagen. Det ble mange reaksjoner, og det ble bl.a. sagt «*æ får ondt i magen a å høre på det du fortæll*» og «*nei, sånn går det bare ikke an å si tel en unge*». Vi snakket litt om det etiske aspektet i dette, og hvordan man kan forsøke å unngå slike situasjoner, og at alle som jobber med mennesker selv bare er mennesker og at man alle gjør feil en gang i blant. Jeg spurte intervjupersonene om deres forhold til pedagogisk dokumentasjon, og fikk til svar hos den ene at det var et helt ukjent begrep. Det var ikke noe de praktiserte i barnehagen. Den andre sa at hun hadde hørt begrepet, men hadde ingen egen erfaring med det. Dette var svar som jeg hadde forutsett skulle komme, og hadde lagt opp til at vi kunne samtale om deres oppfatning av pedagogisk dokumentasjon, og hva de trodde en slik arbeidsmåte med praksis kunne være med på å heve kompetansen hos de ansatte. Begge intervjupersonene syntes det var en spennende tanke, de sa begge at de syntes det var for lite fokus på egen praksis, hva man gjør i forhold til barna, og hvordan. Også dette med å se alle og at alle skal blir hørt snakket vi også om.

Det som samtalen kom til å dreie seg mest om var medvirkning. Begge barnehagene var med i et prosjekt der satsningsområdet bl.a. var på barns medvirkning. Den ene av intervjupersonene fortalte at i deres barnehage hadde de kuttet ut planer, de hadde en årsplan, men ikke uke- eller månedsplaner slik som jeg var vant med da jeg jobbet i barnehage. De hadde sluttet med å planlegge alt i detalj, og at tok dagen litt mer «på sparket» enn før. Ungene fikk være med å bestemme hva de skulle gjøre, hvor de skulle på tur, hva de skulle ha på seg av klær o.l. Jeg lurte på hva de gjorde hvis det var uenighet om hvor de skulle på tur, og da sa intervjupersonen at hvis barna ikke klarte å bli enige, kom de voksne inn som meglere og prøvde å løse konflikten. Målet er at barna skal bli mer selvstendige og se konsekvensene av de valgene de tar. Jeg lurte på om de praktiserte fullstendig valgfrihet, for eksempel hvis et barn kun vil spise ost til lunsj, eller et barn som ikke vil ha på vinterklær når de skal ut. Svaret her var at de forøkte å unngå å si «nei, det der får du ikke lov til», men at de heller samtalte med barnet om hva som var det beste å gjøre. Så det ble på en måte barns medvirkning med påvirkning fra de voksne, men slik måtte det bli, for selv om barna skal få si sin mening og ha rett til medvirkning må de likevel rettleides. De voksne er ansatt for å ta vare på barna og formidle kunnskap som de har behov for, barns medvirkning vil ikke si det samme som fri barneoppdragelse. Den andre intervjupersonen sa mye av det samme, men i den barnehagen hadde de litt mer planer. De hadde ukeplaner der de satte opp turdager og andre aktiviteter, men barna fikk være med å bestemme hvor de skulle på tur eller hva de skulle gjøre. I etterkant pleide de å ha evaluering, de snakket om aktiviteten, hvordan den hadde vært, barnas

opplevelse, de voksnes opplevelser og om de kunne gjort noe annerledes som de kunne tenke på neste gang.

Til slutt snakket vi om veiledning i barnehagen. Jeg fortalte om pedagogisk dokumentasjon, og at man setter fokus på både på egen og andres praksis, og at man både diskuterer og veileder hverandre i ulike situasjoner. Jeg var interessert i å høre litt om deres erfaring med veiledning. I det første intervjuet fikk jeg høre at veiledning ikke var så utbredt i barnehagen. Veiledningen dreide seg om barna, ikke om de voksne og deres praksis. Jeg tok praksisfortellingen min som utgangspunkt og lurte på om de ikke brukte sånne små historier for å se på seg selv og sin praksis, og fikk til svar at det var det ikke mye av. Det ble ikke tid til det, når de hadde møter var det barna som sto i fokus, ikke de ansatte eller deres praksis. Den andre intervjupersonen sa at i deres barnehage hadde de av og til kollegaveiledning, noe som alle i barnehagen opplevde som positivt. De tok ikke tak i praksisfortellinger, men hvis det hadde vært en situasjon som en ansatt følte at han/hun ikke hadde taklet på en god måte, eller hvis det hadde oppstått en situasjon som følte ubehagelig, så brukte de kollegabasert veiledning. Denne intervjupersonen gav uttrykk for at dette var noe som fungerte godt i deres barnehage, og de brukte både pedagogisk leder og barne- og ungdomsarbeidere som veiledere. Personalgruppen hadde jobbet sammen i mange år, de var trygge på hverandre og hadde et godt klima med «stor takhøyde», som hun uttrykte det. Veiledningen fungerte slik at den som hadde behov for veiledning tok kontakt med den han/hun ville veiledes av, og så ble de enige om tid og sted, f.eks. når de minste barna sov eller i en pause.

Jeg avsluttet begge intervjuene med en oppsummering av det jeg hadde notert. Jeg ville forsikre meg om at jeg hadde oppfattet intervjupersonene riktig, og de fikk mulighet til å komme med korrigeringer eller tilføyelser.

4. Drøfting.

Trenger man pedagogisk dokumentasjon i barnehagen?

Da jeg gjennomførte intervjuene mine ble jeg fort klar over at begrepet pedagogisk dokumentasjon er et begrep som ikke er så kjent, i alle fall ikke i de barnehagene der mine intervjupersoner jobber. Da vi begynte å snakke om begrepet, og jeg lurte på hva de mente det handlet om, fikk jeg to temmelig like svar. Det ble listet opp at de hadde egen hjemmeside, de hadde digital fotoramme, de hengte opp bilder på veggene, sendte ut informasjon til foreldrene og de skrev på en tavle i gangen det de hadde gjort den dagen. Jeg tror ikke dette er sær-tilfeller, jeg tror det er et ganske utbredt syn på pedagogisk dokumentasjon. Man ser på det å dokumentere hverdagslivet i barnehagen som pedagogisk dokumentasjon. Det som skiller «hverdags-dokumentasjonen» fra pedagogisk dokumentasjon er at man tar dokumentasjonen fra hverdagen opp til et nytt nivå, man bruker bildene, historiene, brevene på en aktiv måte, man er ikke ferdig med dem etter at de har kommet opp på veggen. Man ser på dokumentasjonen med nytt blikk, nye perspektiver og nye briller. Ut av det kommer det ny kunnskap og ny praksis. Man veder blikket mot seg selv og de andre ansatte: «Hva gjorde du der?», «hvorfor sa du det?», og diskuterer sin egen praksis. Ut av dette kommer det ny kunnskap, ny innsikt og forståelse. Det handler rett og slett om å utvikle seg selv og sin egen kunnskap. Som før nevnt, er utvikling av kunnskap og kompetanse en kontinuerlig prosess, det er ikke slik at den kunnskap og kompetanse jeg fikk for tjue år siden holder i dag. Man må stadig oppdatere og utvikle sin kunnskap for at den skal være aktuell og brukbar. Det er dette pedagogisk dokumentasjon handler om, skape ny kunnskap og utvikle nye praksiser. Dette mener jeg er særlig viktig i en institusjon som barnehagen, der det hvert år kommer nye barn, med nye tanker og meninger. En barnehage er et sted der det syder av liv, forskertrang, glede, lek og utfordringer, og da må også kunnskapen som praktiseres også være levende. Samfunnet, og samfunnsmedlemmene er i stadig forandring, og det må også gjenspeiles i kompetansen og kunnskapen hos de som skal jobbe de minste samfunnsdeltakerne, som også forandres og utvikles slik vi alle gjør. Synet på barn, barndom og barnehage er hele tiden i utvikling, og det må også synet på barnehagens praksis være. Man må lytte til barna, lytte til deres kunnskap og meninger, for slik kan man holde den pedagogiske virksomheten i forandring og utvikling sammen med dem (ibid).

Så hva har dette med innovasjon å gjøre? Og hva har barnehage med innovasjon å gjøre? Når jeg hørte dette begrepet tidligere, tenkte jeg alltid på nye oppdagelser, nye teknologiske

oppfinnelser eller det å skape nye arbeidsplasser av noe som ingen hadde tenkt på før. I løpet av dette studiet har jeg fått ny kunnskap om og innsikt i innovasjonsbegrepet, og har lært at det handler ikke bare om industri og teknologi. Innovasjon kan være så mangt, det handler også om endrings- og utviklingsarbeid. Ser man på begrepet på en slik måte kan man si at mennesker har bedrevet innovativ virksomhet fra tidenes morgen, man leter stadig etter ny måter å gjøre ting på, nye idéer og nye tanker. Det handler om evne til å se muligheter, om evne og vilje til utvikling, vekst og fornyelse. Innovasjon handler fremdeles om utvikling av nye produkter, men også om utvikling av nye tanker og måter å gjøre ting på. Når dette blir tatt i bruk og resultatet er en endring til det bedre, har man drevet innovasjonsarbeid. (T. M. Aasen og O. Amundsen 2011). Dette vil altså si at jeg har, i arbeidet med denne oppgaven, bedrevet innovasjonsarbeid. For meg har dette vært en utviklingsprosess, der jeg har fått nye tanker, idéer og ser nye måter å jobbe på. Som før nevnt er jeg for tiden heltidsstudent, men har mange års praksis fra barnehagen, og ser nå nye muligheter og måter for å utvikle den pedagogiske praksisen i en barnehage. Dette er noe jeg svært gjerne skulle ha fått prøvd ut i praksis, og kanskje får jeg muligheten til det en gang i fremtiden. Innovasjonsarbeid blir ofte sett på som en kollektiv prestasjon, men jeg vil likevel si at dette er for meg en innovasjonsprosess, der flere har bidratt til denne utviklingen og nytenkningen som det har vært for meg. Både forfatterne av bøkene jeg har lest om pedagogisk dokumentasjon, forelesere og medstudenter har på sitt vis hjulpet meg i prosessen, og fått meg til å tenke, (for meg), nye tanker og gitt meg ny innsikt. Derfor ser jeg på dette som innovasjon, selv om jeg ikke får testet det ut i praksis akkurat nå.

Å jobbe med pedagogisk dokumentasjon som arbeidsmetode, betyr at man må tenke på en annen måte, man må se både seg selv og andre i et nytt lys. Det nytter ikke å jobbe på en slik måte hvis man skal gjøre det alene. Man må gjøre det sammen med de andre i personalgruppen, og man må få veiledning og hjelp av pedagogisk leder eller andre ansatte. Man går inn i en prosess der man utvikler seg selv og sin tenkemåte, man ser på seg selv og sin jobb på en ny måte. Pedagogisk dokumentasjon handler om personalets kollektive læringsprosesser, det handler om et innovativt syn på hvordan en barnehage i dag skal være, og det handler om veiledning. Hadde personalet i min praksisbarnehage brukt pedagogisk dokumentasjon som metode, hadde kanskje denne episoden vært unngått, eller det hadde vært en historie å samtale om, diskutere og se på med et kritisk blikk. Det handler om å oppdage det som ikke kommer fram i bildene på veggen, eller på tavlen i gangen. Det handler om å se det som ligger i bakgrunnen, som den lille gutten som ikke får kommunisert det han har på

hjertet, og det handler om at man skal ansvarliggjøre de voksne og den hverdagen de skaper for barna i barnehagen. Da jeg gjorde intervjuene mine ga begge intervjupersonene uttrykk for at de hadde ikke tid nok til å gjøre ting som ikke direkte involverte barna, og slik vet jeg at det er i de fleste barnehager. Tid er mangelvare, man har ikke nok hender til å hjelpe alle og ikke tid til å veilede hverandre. Å jobbe med pedagogisk dokumentasjon og bevegelige praksiser handler om å ta små skritt av gangen, det handler om å gjøre små forandringer i hverdagen, som likevel utgjør store forskjeller. Man må omprioritere, kanskje ikke la barna være i fokus på personalmøtene, men heller se på seg selv og sin praksis. Jeg tror at den største hindringen ikke er tiden, men den inngrodde vanen, og hvordan vi gjør ting her hos oss. Man må forsøke å røske opp i gamle vaner og uvaner og forsøke seg ut på tynn is, jeg tror det kan være både sunt og nyskapende. Og hvis du spør meg, (og det gjør du jo, i og med at du leser denne oppgaven), så er det et stort behov for nye praksiser og et nytt syn på hvordan en god barnehage skal være. Jeg har selv erfart at en del barnehager som har sine faste rammer år etter år uten at det skjer så mye vekst og utvikling. Jeg tviler på at dette er den optimale barnehage hverken for små eller store, og man må tørre å utfordre seg selv, spørre seg selv hvordan tar jeg vare på og hvordan møter jeg barna? Som Løgstrup sa, så holder jeg noe av deres liv i min hånd. Hver dag, hver uke og hvert år. Som voksen i barnehagen har vi makt over disse barna. Vi må spørre oss hvordan vi bruker denne makten, det er vår etiske oppgave og plikt å bruke denne makten slik at det blir til det beste for de livene man har i sin hånd (L. Melvold 2014). Det handler om å bli berørt og om å la seg berøre, og jeg tror at dersom man lar barna komme mer til ordet, la de få være med å bestemme over sin hverdag, så kommer man inn på hverandre på en helt annen måte. Kanskje blir det store skillet mellom barn-voksen visket litt ut, og den makten som er i barnehagen kan bli litt mer rettferdig fordelt. Selvfølgelig skal de voksne være de som er ansvarlige, og barna skal få lov til å være barn, men det kan bli en mer demokratisk prosess der alle føler at deres stemme blir hørt. Da tror jeg man kan ta vare på disse livene på en etisk god og forsvarlig måte. På hvilken måte holdt den ansatte den lille guttens liv i sine hender? Hvordan ble han sett og ivaretatt? Hvor er det etiske i en slik måte å handle på? Det er nettopp derfor jeg mener at pedagogisk dokumentasjon er en god vei og gå, både for barn, voksne og for barnehagen som organisasjon. Man blir bevisstgjort sin egen pedagogiske praksis på en helt annen måte enn om man skal la alle testene og teoriene stå i fokus. Jeg tror man må være modige å utfordre den praksis som i hvert fall jeg er vant med, og «tale makten midt i mot». Line Melvold skriver at det handler om at de voksne har mot til å gå utenfor sin komfortsone og tør å improvisere og leke litt innenfor den godt innarbeidede strukturen som en barnehage har. Hun

kaller det for at man skal ha en «romslig struktur». Disse to begrepene, «en romslig struktur» og «sette fotspor i barns hjerte» synes jeg oppsummerer på en glimrende måte hva en god barnehage bør være (L. Melvold 2014).

Avslutning.

I løpet av den tiden jeg har jobbet med denne oppgaven, da jeg skrev, leste, snakket med andre og intervjuet har jeg lært utrolig mye, ikke bare om pedagogisk dokumentasjon, men også om meg selv og mitt pedagogiske og etiske ståsted. Jeg har fått satt fokus på temaer og problemstillinger jeg ikke hadde reflektert over før, og jeg føler at jeg har kommet nærmere «mitt pedagogiske hjerte» for å si det sånn. Jeg har også lært mye nytt om hva innovasjon er og kan være, og har fått helt nye tanker om dette. Det har vært en utrolig fine, nyttige og ikke minst inspirerende timer, dager og uker jeg har jobbet med dette, selv om det også har kunnet være veldig frustrerende og vanskelig. Slik skal det vel være, man skal ha litt motstand før man kommer til mål, bli litt sterkere og klokere, og der kjenner jeg at jeg er nå. Jeg kjenner også at jeg fremdeles er der at jeg har med meg historien om den lille gutten, og at jeg enda får vondt i hjertet mitt når jeg tenker på den. Jeg har gjennom arbeidet med oppgaven fått enda mer tro på pedagogisk dokumentasjon som metode og arbeidsform, og jeg har fått mer avsmak på all testing, måling og veiing som foregår i barnehagene. Jeg ønsker at barn skal få oppleve å være deltakende i barnehagen, jeg vil at de skal få oppleve gleden med lek og læring hånd i hånd. Og jeg vil at barnehagen skal være et sted der barna finner de myke fangene å krype opp i, der læring er noe som gjøres gjennom erfaring og praktisk handling, ikke gjennom teori og skolefag.

Jeg ønsket å finne ut om barnehagen har forandret seg nevneverdig siden jeg jobbet der for tre år side, og om noen hadde hørt om, eller brukt pedagogisk dokumentasjon. Mine to intervjupersoner gav meg svaret jeg egentlig hadde regnet med, den ene hadde aldri hørt om pedagogisk dokumentasjon, mens den andre hadde hørt litt om det. Nå kan jeg ikke svare på om dette er gjengs over hele landet, det er det sikkert ikke, jeg har jo lest en del bøker om det, så noen praktiserer det nok, men for barnehagene mine intervjupersoner representerte var det en ukjent arbeidsmetode. Helt svart er det nå heller ikke, de fortalte begge at de var mer opptatt av barns medvirkning, og at de ikke var så styrt av planer som før. Barna fikk være med å påvirke, planlegge og bestemme mer av sin egen hverdag, og da drives barnehagene på en mer demokratisk måte. Det synes jeg er kjempeflott, og håper at det også fører til at alle barnas stemmer blir hørt. Men jeg skulle gjerne sett at pedagogisk dokumentasjon ble allmenn kjent og at flere barnehager tok dette i bruk som pedagogisk verktøy. Da tror jeg at vi hadde fått færre slike små gutter som blir avvist og ikke får kommunisert det de har på hjertet. Man må snu blikket sitt til å se på egen praksis med et kritisk blitt, slik at man stopper slike

«ubetenksomme» situasjoner. Derfor tror jeg så sterkt på at pedagogisk dokumentasjon er et godt redskap for å heve kompetansen hos de ansatte.

Jeg mener at svaret på problemstillingen min om man trenger pedagogisk dokumentasjon i barnehagen, er et stort og ubetinget ja. Ja, vi trenger pedagogisk dokumentasjon i barnehagen, slik at vi kan få til en mer bevegelig praksis, der man ser og hører både barn og situasjoner, der barn får være barnehagebarn, og ikke skolebarn og der man har et kritisk blikk på de ansattes pedagogiske praksis. Til slutt vil jeg si litt om tittelen på oppgaven, er 'e så nøye' a? Hvis jeg hadde hatt barn i barnehagealder i dag ville det vært veldig nøye, og viktig, om jeg fikk ha barna mine i en barnehage der det ble jobbet med pedagogisk dokumentasjon. Hvis jeg visste at mine barn fikk være deltakere i en mer rettferdig og demokratisk prosess ville valget vært enkelt. Hvis mine barn ble sett og hørt, fikk være med å medvirke og påvirke sin egen hverdag hadde det vært utrolig nøye for meg. Og tenkt om jeg hadde fått jobbet i en barnehage der de brukte pedagogisk dokumentasjon! Tenk for en opplevelse, for en utfordring, for en vanvittig god læreprosess det hadde vært. Å snu fokuset fra testing av barnas kunnskaper og ferdigheter til personalets praksis og barns medvirkning i forhold til barnehagens innhold. Så ja, for meg spiller det en stor rolle, for meg er det nøye, og jeg unner alle barn å få oppleve slike dager i barnehagen, og ikke minst unner jeg alle voksne i barnehagen opplevelsen av å få være med å sette fotspor i barnas hjerter.

Jeg holder ditt hode
i mine hender, som du holder
mitt hjerte i din ømhet
slik allting holder og blir
holdt av noe annet enn seg selv
Slik havet løfter en sten
til sine strender, slik treet
holder høstens modne frukter, slik
kloden løftes gjennom kloders rom

Slik holdes vi begge av noe og løftes

dit gåte holder gåte i sin hånd

Stein Mehren fra *Kjærlighetsdikt*, 1997

Litteraturliste

Aasen, Tone Merethe og Amundsen, Oscar (2011). *Innovasjon som kollektiv prestasjon*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Aasgaard, Anne (2013). *Se meg! Pedagogisk arbeid i barnehagen*. Drammen: Elektronisk Undervisningsforlag AS.

Dalland, Olav (2014). *Metode og oppgaveskriving*. 5. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. (2008). *Til den andres beste*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Eide, Solveig Botnen, Grelland, Hans Herlof, Kristiansen, Aslaug, Sævareid, Hans Inge og Aasland, Dag G. (2011). *Fordi vi er mennesker*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Foosnæs Gravås, Tonje og Espolin Gaarder, Ingjerd (2011). *Karriereveiledning*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Freire, Paulo (1999). *De undertryktes pedagogikk*. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Furu, Anne og Granholt, Marit (2007). *Sammen om kunnskap. Kvalifiseringsarbeid i barnehagens personalgruppe*. Bergen: Fagbokforlaget.

Johannessen, Eva, Kokkersvold, Erling og Vedeler, Liv (2012). *Rådgivning*. 3. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kolle, Tonje, Larsen, Ann Sofi og Ulla, Bente (2010). *Pedagogisk dokumentasjon – inspirasjoner til bevegelige praksiser*. Bergen: Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Bergen: Fagbokforlaget.

Mehren, Stein (1997). *Kjærlighetsdikt*. Oslo: Aschehoug.

Melvold, Line (red.) (2014). *Bli berørt. En bok om kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Nordin-Hultman, Elisabeth (2004). *Pedagogiske miljøer og barns subjektskapning*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Skau, Greta Marie (2012). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. 4. utg. Oslo: Cappelen Damm AS.

www.no.wikipedia.org/wiki/John_Dewey.

www.psykologitidsskriftet.no/?seks_id=417273&a=5.

Vedlegg.

Intervjuguide.

Tema: Pedagogisk dokumentasjon.

Hva er ditt forhold til pedagogisk dokumentasjon?

Hva tenker du på når du hører begrepet?

Tema: Barns medvirkning.

Hvordan kan man gi barna mer innflytelse over sin egen hverdag i barnehagen?

Hvordan gjør dere det i din barnehage?

Tema: Veiledning i barnehagen.

Hvordan foregår dette i din barnehage?